

Література

1. Буракова О. Б. Подготовка студентов педагогического колледжа к воспитанию у дошкольников гуманных чувств и отношений : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 "Дошкольная педагогика" / Буракова Ольга Борисовна. – М., 2005. – 183 с.
2. Виховання гуманних почуттів у дітей / [С.Ладивір, О.Долинна, В.Котирло, О.Вовчик-Блакитна, Ю.Приходько; за наук. ред. Т.Піроженко, С.Ладивір, Ю.Манилюк]. – Тернопіль: Мандривець, 2010. – 168 с. – (серія "Дитина замовляє розвиток").
3. Державний Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.kr-admin.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Зеньковский В. В. Психология детства / В. В. Зеньковский. – М. : ШколаПресс, 1996. – 271 с.
5. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посіб. для вищ. навч. закладів / О. Л. Кононко. – К. : Освіта, 1998. – 255 с.
6. Мухина В. С. Детская психология / В. С. Мухина. – М. : ООО Апрель-Пресс, Изд-во "ЭКСМО-Пресс", 2000. – 352 с.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – 2-е изд. (1946 г.). – СПб. : Питер, 2002. – 720 с. – (Серия "Мастера психологии").
8. Чамата П. Р. Роль мови у формуванні самосвідомості у дітей / П. Р. Чамата // Радянська школа. – 1952. – № 10. – С. 10.

Reference

1. Burakova O. B. Podhotovka studentov pedahohycheskoho kolledzha k vospytanyiu u doshkolnykov humannykh chuvstv y otnosheni : dys. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.07 "Doshkolnaia pedahohyka" / Burakova Olha Borysovna. – M., 2005. – 183 s.
2. Vykhovannia humannykh pochuttiv u ditei / [S.Ladyvir, O.Dolynna, V.Kotyrla, O.Vovchik-Blakytna, Yu.Prykhodko; za nauk. red. T.Pirozhenko, S.Ladyvir, Yu.Manyliuk]. – Ternopil: Mandryvets, 2010. – 168 s. – (seriia "Dytyna zamovliaie rozvytok").
3. Derzhavnyi Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini (nova redaktsiia) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://osvita.kr-admin.gov.ua>. – Nazva z ekrana.
4. Zenkovskiy V. V. Psykholohiya detstva / V. V. Zenkovskiy. – M. : ShkolaPress, 1996. – 271 s.
5. Kononko O. L. Sotsialno-emotsiyni rozvytok osobystosti (v doshkilnomu dytynstvi) : navch. posib. dlia. vyshch. navch. zakladiv / O. L. Kononko. – K. : Osvita, 1998. – 255 s.
6. Mukhyna V. S. Detskaia psykholohiya / V. S. Mukhyna. – M. : ООО April-Press, Yzd-vo "EKSMO-Press", 2000. – 352 s.
7. Rubynshtein S. L. Osnovn obshchei psykholohyy / S. L. Rubynshtein. – 2-e yzd. (1946 h.). – SPb. : Pyter, 2002. – 720 s. – (Seryia "Mastera psykholohyy").
8. Chamata P. R. Rol movy u formuvanni samosvidomosti u ditei / P. R. Chamata // Radianska shkola. – 1952. – № 10. – S. 10.

Одержано статтю: 12.02.2018

Прийнято до друку: 26.02.2018

УДК: 159. 943.8

DOI: 10.15330/esu.12.178-185

Катерина Лисенко-Гелемб'юк,

кандидат психологічних наук, доцент,
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника" (м.Івано-Франківськ,
Україна)

Kateryna Lysenko- Gelembiuk,

Candidate of psychological sciences (PhD), Associate
Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian national
university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
lysenko.katria@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ В ПЕРІОД ЮНОСТІ

ACTUAL PROBLEMS OF PERSONALITY FORMATION IN THE PERIOD OF YOUTH

У статті виражено феноменологію юнацького віку, у контексті амбівалентності, психологічної інтенсивності та складності означеного періоду, а також беззаперечної значущості в особистісному становленні молоді людини.

Ключові слова: юність, юнацький вік, особистісне самовизначення, життєстійкість, соціалізація, рольовий конфлікт, міжособистісний конфлікт, емпатія.

The article reveals the phenomenology of adolescent age, from the point of view of ambivalence, psychological intensity and complexity of the marked period, as well as unquestionable significance in the personal formation of a young person.

The present time dictates new rules, requirements for a strategy of life, which in turn require lability, speed of psychic response, and the realization of human potential, including, without exception, all spheres of being. Undoubtedly, ambitious goals, the desire to find and realize their own way, declare themselves, succeed, "build" their lives, cause the corresponding psychophysiological and social responses of the body of a young person.

The purpose of the message is to update the issues of personal self-determination and becoming a youthful age, since it is the age-old age we consider to be the key to person's self-realizing. From the point of view of qualitatively new accents, potential prospects and possibilities of their realization in the dimension of human life.

The determining social task of adolescence is the choice of profession, social and personal self-determination. It is about the formation (a certain level of formation) of a complex of properties, abilities, needs, goals, orientation of the individual in general, which would allow the young man to fully self-realization in work, public life, future family. In this context, it is important to develop viability, the need and ability to communicate, and the development of reflection, which provides a conscious and critical attitude to itself [134; with. 105], [56; with. 92].

It is sometimes difficult for a young person to balance the needs, desires, motives and goals, aspirations and beliefs, on the one hand, and social models, requirements and specifications on the other. The feeling of external pressure causes the inclusion of protective mechanisms of the psyche, often causing the reaction of resistance. Numerous cultural, political, ideological patterns, fashion, so-called modernity can cause a variety of psychophysiological reactions of the body (stress, depression, psychosomatic disorders, etc.).

Trying to gain stability and security in extreme life conditions, a person, relying on internal and external resources, finds out an individual way of effective life balancing. At certain periods of life, it may be more effective to take patiently all the difficulties and difficulties, or to maximize mobilization and activity. Under the condition of the formation of these qualities, the development of skills in the constructive construction of interpersonal relationships, the young man has the necessary psychological basis for self-determination – the central tumor of the young age. Its basis is the need to take on the internal position of an adult, to realize himself a member of society (a sense of necessity), to know and understand oneself, their possibilities, their place and purpose in life. A high level of self-awareness stimulates interest in one's own personality, in the forms of its organization and self-regulation.

The main psychological achievement of youth is its own inner world, the crystallization of ideas about himself- the integrative processes of the development of the I-concept; the formation of the general emotional orientation of the individual, that is, the consolidation of the hierarchy of their own values, certain experiences.

Thus, the expansion of the self-I, changes in the perception of the "I" of another person, as a result of the person goes to a qualitatively new level of reflection of reality and adaptation to it, serving as a gain and already a mechanism for constructing the perspective of the picture of life and Himself in it. It is impossible to overestimate the psychological significance of adolescence in the personal formation of a person. After all, here, apparently, all, without exception, types of human activity are present, an opportunity not only to feel qualitative psycho-physiological, social changes, but also to realize them, to operate them, to use, to apply, etc. Become an architect and author of your life, with an extraordinary "taste" of the future, prospects, chances and potential opportunities, freedom of choice.

Prospects for further research we see in the search for regulatory mechanisms for the implementation of the personality potential during the youth, which, of course, include hardiness,

the vitality of the individual in a variety of manifestations of the concept. We consider it expedient on this basis to develop and verify the system of individual and group training on the development of key regulatory mechanisms for self-determination, self-expression and realization of its own resources in all spheres of life of a young person.

Key words: *youth, youth age, personal self-determination, life stability, socialization, role conflict, interpersonal conflict, empathy.*

Сьогодні диктує нові правила, вимоги до стратегії життя, які вимагають лабільності, швидкості психічного реагування, в реалізації людського потенціалу, включаючи, без винятку усі сфери буття. Безумовно, амбітні цілі, бажання віднайти і реалізувати власний шлях, заявити про себе, досягти успіху, “побудувати” своє життя, викликають відповідні психофізіологічні та соціальні реакції організму молодої людини.

Мета статті полягає в актуалізації проблеми особистісного самовизначення та становлення в юнацькому віці, адже саме означений віковий період розглядаємо ключовим в усвідомленні людиною Самої Себе, з точки зору якісно нових акцентів, потенційних перспектив та можливостей їх реалізації у вимірі людського життя.

Визначальним соціальним завданням юнацького віку розглядаємо вибір професії, соціальне та особистісне самовизначення. Мовиться про сформованість (певний рівень сформованості) комплексу властивостей, здібностей, потреб, цілей, спрямованості особистості загалом, що дозволило б молодій людині сповна самореалізуватись у праці, громадському житті, майбутній сім’ї, загалом. У цьому контексті важливим постає розвиток життєстійкості, потреби та вміння спілкуватися, а також розвиток рефлексії, що забезпечує усвідомлене й критичне ставлення до себе [5; с. 105], [3; с. 92].

Молодій людині періодично буває складно утримувати баланс між власними потребами, бажаннями, мотивами та цілями, прагненнями та переконаннями, з одного боку, та соціальними моделями, вимогами й експектаціями, з іншого. Відчуття тиску ззовні обумовлює включення захисних механізмів психіки, часто зумовлюючи реакції опору. Чисельні культуральні, політичні, ідеологічні шаблони, даність моді у так званій сучасності, може викликати різноманітні психофізіологічні реакції організму (стрес, депресію, психосоматичні розлади та ін.).

Намагаючись здобути стабільність та захищеність в екстремальних життєвих умовах, людина, спираючись на внутрішні та зовнішні ресурси, відшукує індивідуальний шлях ефективного життєвого балансування. У певні періоди життя більш ефективним постає терпляче прийняття всіх труднощів і негараздів, або ж максимальна мобілізація та активність.

За умови сформованості означених якостей, розвиненості вмінь конструктивної побудови міжособистісних взаємин, молода людина володіє необхідним психологічним підґрунтям для **самовизначення** – центрального новоутворення юнацького віку. Його основою є потреба посісти внутрішню позицію дорослого, усвідомити себе членом суспільства (відчуття потрібності), пізнати і збагнути себе, свої можливості, своє місце й призначення у житті. Високий рівень самосвідомості стимулює інтерес до власної особистості, до форм її організації та саморегулювання.

Основним психологічним здобутком юності є індивідуальний внутрішній світ, кристалізація уявлень про себе – інтегративні процеси розвитку Я-концепції; формування загальної емоційної спрямованості особистості, тобто закріплення ієрархії власних цінностей, певних переживань [7; с. 340]. Відсутність адекватного

образу-Я загострює внутрішню суперечливість особистості, відповідно активізуючи тим самим внутрішньоособистісний конфлікт.

На думку В. Штерна, вирішальним у цьому процесі є та цінність, яку людина вважає найвищою, визначальною. Саме цінності зумовлюють тип людської особистості [3; с. 102]. У різних пошукових школах існують різні підходи до класифікації типів спрямованості згідно із особливостями ціннісно-орієнтаційної сфери особистості. До найобґрунтованіших належать такі: альтруїстичний, комунікативний, гуманістичний, прагматичний, егоїстичний, гностичний, гедонічний та ін.

Приміром, Т. Титаренко вважає, що саме у юнацькому віці людина вперше вчиться оволодівати перспективами свого життя, водночас формування життєвих планів постає найхарактернішою рисою юнацтва. Відбувається узагальнення поставлених перед собою цілей, ієрархізація мотивів діяльності, що утворює ядро ціннісних орієнтацій особистості [8, с.185-186].

Не менш важливим конструктом періоду юності слід розглядати навчальну діяльність. Складна сукупність взаємодій і зв'язків викладача та студентів опосередковується системою засобів, методів і організаційних форм навчання та спілкування. Навчання охоплює не лише дидактичний компонент, зумовлений засвоєнням знань, а й соціально-психологічний, що відтворює особливості взаємин у студентській групі, соціально-психологічну групову атмосферу, рівень порозуміння в системі “педагог – студент” та ін.

На особливу увагу заслуговує соціально-психологічний компонент навчальної діяльності студентів і такі його складові: проблеми їх адаптації до умов навчання у ЗВО; особливості створення позитивного соціально-психологічного клімату в студентській групі; особливості налагодження стосунків із викладачами; соціально-психологічні бар'єри, зумовлені навчанням; типи спілкування і діяльності на рівні “педагог – студент”, “педагог – студентська аудиторія”; проблеми взаєморозуміння викладача із студентами; етнопсихологічні особливості спілкування в навчанні та взаємодії; проблеми міжособистісних конфліктів; особливості вияву десоціалізуючих впливів на молоду людину, тощо [5, с. 117].

Соціалізація в студентській групі може супроводжуватися конфліктами. Здебільшого їх ініціюють негативні емоції, що позначаються на навчальній діяльності студента. Зазвичай, причинами таких зіткнень є розбіжності між предметно-діловими й особистісно-прагматичними інтересами. У студентському середовищі, яке об'єднане спільною навчальною діяльністю, домінують предметно-ділові суперечності. Конфлікт здебільшого не руйнує міжособистісні стосунки і не супроводжується нагнітанням емоційної напруженості та ворожнечі. Натомість, суперечності у сфері особистісно-прагматичних інтересів легко переходять у неприязнь і ворожнечу. Особистісно-прагматичні розходження прикриваються предметно-діловими суперечками або ж тривалі предметно-ділові суперечки поступово породжують особисту неприязнь. Такі варіанти конфліктів створюють для студента несприятливий морально-психологічний клімат, який знижує інтерес до навчання та спілкування в групі, негативно впливає на соціалізацію. Водночас тривалі конфлікти в інтерперсональній взаємодії студента і викладача можуть сприяти виникненню внутрішньої неприязні й проектуватись не лише на особистість викладача, а й на навчальну дисципліну, яку він викладає .

Міжособистісні конфлікти у ранньому юнацькому віці тісно пов'язані із соціогенними потребами людини, що перебуває в межах означеного вікового періоду; вони загострюють індивідуально-психологічні особливості юнаків, а також

соціально-психологічні чинники виникнення міжособистісних конфліктів у ранньому юнацькому віці. Серед таких чинників дослідниця виділяє наступні: індивідуальний стиль спілкування особистості, рівень розвитку її комунікативних умінь, стиль поведінки у конфліктних ситуаціях, соціальний статус особистості, рівень тривожності, самооцінка, гнучкість особистості, властиві їй форми агресивних реакцій та ін [5].

Ефективними психолого-педагогічними умовами попередження та подолання міжособистісних конфліктів у ранньому юнацькому віці вчена розглядає підвищення комунікативної культури особистості, оволодіння прийомами конструктивної поведінки у конфліктах, підвищення конфліктної компетентності та самоактуалізацію особистості юнаків.

У контексті порушеної проблематики і специфіки досліджуваного вікового періоду, слід звернути увагу на поняття рольового конфлікту, а саме на його розгляд як проблеми психології міжособистісних відносин. Зокрема, П. Горностай, рольові конфлікти розглядає в двох аспектах, а саме: це проблема психології міжособистісних відносин і проблема соціальної психології особистості. Учений наголошує- протиріччя між рольовою поведінкою і рольовими очікуваннями (міжособистісна проблематика), які теж відносяться до особистісних проблем і також детермінують суттєві переживання, дискомфорт, труднощі й проблеми на внутрішньоособистісному рівні. Такий пербіг конфліктної взаємодії може слугувати переходу міжособистісного конфлікту у внутрішньоособистісний [1].

Вищезначені особливості юнацького віку, на наш погляд, є досить “сприятливими” для розгортання саме рольових конфліктів. Безперечно, що для розв’язання рольового конфлікту, у здійсненні конструктивного особистісного вибору, яку дослідники розглядають не лише чинником психологічної допомоги особистості в ситуації рольового конфлікту, а й значущою умовою особистісного зростання, саморегуляція може слугувати засобом і чинником його розв’язання. Адже здатність зберігати свою цілісність, єдність психічних явищ, поступ до свідомо поставленої цілі, розвиток власного “Я”, стилів поведінки і конструктивний особистісний вибір дуже близькі і взаємодоповнюючі поняття.

Специфіка конфліктних взаємин полягає у тому, що вони виникають за наявності щонайменше двох конфліктуючих сторін, цінності, наміри й цілі яких є несумісними, а поведінка й дії спрямовані на блокування активності протилежної сторони. Таким чином, конфлікт виникає там, де “зустрічаються протилежно спрямовані, несумісні одна з одною тенденції у свідомості окремо взятого індивіда чи групи людей, які виступають суб’єктами міжособистісної взаємодії”, і яким властиві гострі негативні емоційні переживання.

Для визначення шляхів виникнення конфліктів Н. Грішина пропонує розглядати взаємозв’язки у спільній діяльності: функціональні, соціальні, психологічні. Їхнє руйнування потенційно стає джерелом конфліктів [2]. Зокрема соціальні суперечності ініціюють міжособистісні конфлікти, наприклад: напруженість суб’єктів, що конфліктують, розлад між почуттями та розумом (неспроможність керувати емоціями, стереотипами поведінки), порівняння та оцінки своїх і чужих дій здійснюється на власну користь (винним в усьому визнається опонент), демонстрація ворожого ставлення, нанесення шкоди одній із сторін; інтеграція всіх видів активності (імпульсивна, примусова і вольова) та акумуляція на об’єкті впливу, перенесення конфліктних стосунків з однієї взаємодії на іншу, актуалізація потреб, що стають домінантними для особистості чи групи.

Лише усвідомлення ситуації, як конфліктної перетворює її на конфлікт, наголошує Н. Грішина, визначає його ситуацією, основою якої є суперечність. Учасники ситуації (принаймні один з них), сприймають і переживають її як значущу психологічну проблему, що вимагає розв'язання, Це детермінує активність сторін, яку спрямовано на подолання означених суперечностей і розв'язання ситуації із користю обох чи однієї сторони [2].

Здебільшого, міжособистісний конфлікт як "...взаємне негативне сприйняття людей, викликане несумісністю їхніх поглядів, інтересів, оцінок, потреб і пов'язана з цим негативна реакція на слова та вчинки людини, що розглядається як небажаний партнер або суперник; зіткнення несумісних бажань, прагнень, настанов партнерів зі спілкування, коли задоволення прагнень одного з них загрожує обмеженням інтересів іншого" [6; с. 200-201].

В означеному контексті варто розглянути і стратегії подолання міжособистісних конфліктів. На нашу думку, саме в подоланні суперечностей, дискомфорту, усвідомлення власної позиції, пошуку спільних поглядів із опонентом, задля віднаходження компромісу, суттєво впливають на особистісний розвиток та становлення, вихід на новий рівень світоспиймання та Себе самого.

Н. Макаруч, до прикладу, з-поміж основних тенденцій розвитку психологічної детермінації подолання конфліктів, опираючись на дослідження Л. Божович, О. Донченко, Е. Еріксона, І. Кона, О. Леонтьєва, Дж. Марсія, Н. Пов'якель, В. Роменця, Т. Титаренко, Г. Шихи, К. Хорні, Е. Фромма, Т. Яценко, виокремлює наступні:

- сформованість самооцінки власного життєвого шляху й набуття ідентичності;
- рівень розвитку самосвідомості, що забезпечує самоусвідомлення соціальних ролей і знижує гостроту протікання і вирішення конфлікту;
- сформованість досвіду самоаналізу й самопізнання, як умови формування конструктивних психологічних властивостей та ін. [4].

Суттєвим для нашого дослідження є тлумачення вченою підвищення власної психологічної культури саморегуляції як психологічного механізму розв'язання конфліктних ситуацій [4; с. 15].

Особливу увагу, з огляду на специфіку нашого дослідження, слід зосередити на розв'язанні міжособистісного конфлікту. Оскільки саме цей етап передбачає спільну діяльність його учасників, яку спрямовано на припинення протистояння і вирішення проблеми, що спричинила зіткнення.

Учені наголошують на необхідності врахування низки факторів, які суттєво впливають на розв'язання конфлікту і виокремлюють наступні: достатня кількість часу на обговорення і з'ясування проблеми, позицій та інтересів; вироблення рішення, участь третьої сторони; своєчасність розв'язання конфлікту; рівновага сил і культура конфлікуючих сторін; єдність цінностей, спільна їх система, досвід розв'язання схожих конфліктів, особливості відносин (позитивні – негативні). Означені умови і фактори розв'язання конфліктів, зокрема міжособистісних, конгруентні з якістю, ефективністю і конструктивністю їх вирішення.

Щодо розв'язання безпосередньо міжособистісного конфлікту в період юності І.Бартенева наголошує на доцільності використання низки таких методів. Це:

1. Дотримання "соціальної дистанції" у взаємовідносинах з іншими людьми.
2. Звертання до значущості іншого.
3. Дотримання "правил різноманітності" (чим більше взаємної зацікавленості між партнерами спілкування, тим більший ресурс співпраці і менше можливостей для виникнення конфлікту).

4. Виключення соціальної самодемонстрації.
5. Дотримання правил безконфліктного спілкування-
 - (не вживати конфліктогенів -слів, дій, бездіяльності і відсутність відповідей на них конфліктогенами);
 - прояв емпатії до опонента;
 - збереження спокою і виваженості;
 - з'ясування сутності і причин конфліктів;
 - уникнення зіткнень з опонентом особистісного змісту;
 - розуміння точок зору, інтересів опонента;
 - відкритість до розгляду взаємних претензій і пропозицій [6; с. 201].

Процес відкриття власного “Я” є досить складним і суперечливим. Несподівано виявляється, що “внутрішнє Я” не завжди співпадає із зовнішньою поведінкою і актуальною постає проблема самоконтролю та саморегуляції. Невизначеність, недостатня диференційованість, розмитість “Я” в цьому віці зумовлюють виникнення почуттів стурбованості та внутрішньої порожнечі, які слід чимось заповнити. Унаслідок цього посилюється потреба в спілкуванні, зростає його вибірковість, відособлення, психологічне відмежування себе від інших [3; с. 102-103].

Відтак, прояв внутрішніх неузгоджень у формі конфліктної поведінки, зокрема: усвідомленої-неусвідомленої маніпуляції, агресії, невизначеності об'єкта конфлікту, недостатнього рівня розвитку емпатії детермінують внутрішньоміжособистісні конфлікти, зумовлюють прояв певного типу реагування і подолання певного зіткнення між інтересами, суперечності тощо.

Водночас, перебудова взаємин із дорослими, як одна із центральних проблем підліткового віку, залишається актуальною і в період юності. Юнаки та дівчата прагнуть звільнитися від контролю та надмірної опіки батьків і вчителів, а також від встановлених ними норм і правил поведінки. Для них притаманні індивідуалізм та максималізм, ідеалістичність і певна революційність поглядів. Загалом, якщо підлітковий період, передусім, породжує проблеми, зумовлені дисципліною, то юність постає сприятливим етапом для виникнення власне емоційних конфліктів, особливо у взаєминах із батьками. Адже, щоб стати дорослою, молодій людині слід подолати емоційну залежність від батьків, пережити етап психологічної сепарації. Це є необхідною передумовою у становленні особистості [3; с. 94].

У період юності продовжується процес переорієнтації спілкування із дорослими на спілкування із однолітками. Водночас, юнацькому спілкуванню притаманні дві амбівалентні тенденції: розширення його сфери (побудова власної системи взаємин на основі емоційних уподобань, симпатій, а її основою є юнак/дівчина), з одного боку, та зростаюча індивідуалізація – з іншого. Потреба самовираження, розкриття власних переживань домінує над інтересом до почуттів та переживань іншого. Це зумовлює ексцентричність юнацького спілкування, детермінує напруженість взаємин, невдоволеність ними і, внаслідок цього – міжособистісні конфлікти.

Таким чином, відбувається розширення власного –Я, зміни у сприйнятті “Я” іншої людини, унаслідок особистість виходить на якісно новий рівень відображення дійсності та пристосування до неї, що слугує здобутком і уже механізмом побудови перспектив картини життя і Себе у ньому. Неможливо переоцінити психологічне значення юнацького віку на особистісне становлення людини. Адже тут, мабуть, присутні всі, без винятку, види діяльності людини, можливість не лише відчувати якісні психофізіологічні, соціальні зміни, а й усвідомлювати їх, оперувати ними, використовувати, застосовувати тощо. Ставати “архітектором” та “автором” свого

життя, з надзвичайним “присмаком” майбутнього, перспективи, шансу і потенційної можливості, свободи волі й вибору.

Перспективи подальшого дослідження убачаємо у пошуках регулятивних механізмів реалізації особистісного потенціалу в період юності, до яких, безумовно, відносимо життестійкість особистості у багатоманітних проявах вказаного поняття. Вважаємо за доцільне на цій основі розробити та верифікувати систему індивідуальних і групових занять задля розвитку ключових регулятивних механізмів самовизначення, самовираження й реалізації власного ресурсу у всіх сферах життя молодшої людини.

Література

1. Горностай П. Ролевой конфликт и проблема выбора. // Психология на перетині тисячоліть: Зб. наук. праць учасників 5-х Костюківських читань: В 3-х т. – К.: Гнозис, 1998. – Т. 1. – С. 319-326.
2. Гришина Н. В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – СПб.: Питер, 2005. – 464 с.: ил. – (Серия “Мастера психологии”).
3. Заброцький М. М. Основи вікової психології: навчальний посібник / М. М. Заброцький. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 112с.
4. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг. – СПб.: Изд-во “Питер”, 2000 – 992 с.
5. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик – К.: Академвидав, 2003. – 448 с. (Альма-матер).
6. Осипова Т. Ю. Виховна робота зі студентською молоддю: навч. посіб. / Осипова Т. Ю., Бартенева І. О., Біла О. О. та ін. – Одеса: Фенікс, 2006. – 288с
7. Психология человека от рождения до смерти. / под ред. А. А. Реана. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 656 с.
8. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.: підручник. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
9. Макарчук Н. О. Особистісні детермінанти розв’язання конфліктних ситуацій у пізньому юнацькому віці: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. психол. н.: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Н. О. Макарчук. – К., 2005. – 21 с.

References

1. Hornostai P. Rolevoi konflikt u problema vybora. // Psykholohiia na peretyni tysiacholit: Zb. nauk. prats uchasnykiv 5-kh Kostiukivskykh chytan: V 3-kh t. – K.: Hnozys, 1998. – T. 1. – S. 319-326.
2. Hryshyna N. V. Psykholohyia konfliktu / N. V. Hryshyna. – SPb.: Pyter, 2005. – 464 s.: yl. – (Seriya “Masterya psykholohyy”).
3. Zabrotskyi M. M. Osnovy vikovoi psykholohii: navchalnyi posibnyk / M. M. Zabrotskyi. – Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan, 2003. – 112s.
4. Kraih H. Psykholohyia razvytyia / H. Kraih. – SPb.: Yzd-vo “Pyter”, 2000 – 992 s.
5. Orban-Lembryk L. E. Sotsialna psykholohiia: posibnyk / L. E. Orban-Lembryk – K.: Akademvydav, 2003. – 448 s. (Alma-mater).
6. Osypova T. Yu. Vykhovna robota zi studentskoiu moloddiu: navch. posib. / Osypova T. Yu., Bartenieva I. O., Bila O. O. ta in. – Odesa: Feniks, 2006. – 288s
7. Psykholohyia cheloveka ot rozhdeniya do smerty. / pod red. A. A. Reana. – SPb.: Praim-EVROZNAK, 2001. – 656 s.
8. Osnovy praktychnoi psykholohii / V. Panok, T. Tytarenko, N. Chepielieva ta in.: pidruchnyk. – K.: Lybid, 2001. – 536 s.
9. Makarchuk N. O. Osobystisni determinanty rozviazannia konfliktnykh sytuatsii u piznomu yunatskomu vitsi: avtoref. dys. na zdob. nauk. stup. kand. psihol. n.: 19.00.07 – pedahohichna ta vikova psykholohiia / N. O. Makarchuk. – K., 2005. – 21 s.

Одержано статтю: 11.04.2018

Прийнято до друку: 25.04.2018